

Nazwiska odmieniamy, ale...

Wiele osób w języku mówionym bez zastanowienia odmienia nazwiska, na przykład: Adamowi Kowalskiemu urodziła się córka. Do Marii Paluchowej przyjechali goście. Obrazy Jana Matejki podobały mi się. Oglądałem film z Hanną Skarżanką, ale gdy trzeba wypełnić jakieś dokumenty lub napisać nazwisko w liście, wówczas zastanawiam się, czy nazwisko należy odmieniać, czy nie.

Z pomocą przychodzi nam podręczniki, słowniki, poradniki, których autorzy jednoznacznie stwierdzają, że w języku polskim (w mowie i piśmie) należy odmieniać nazwiska polskie i obce. Zasada ta obowiązuje, jeżeli jest tylko możliwość przyporządkowanie nazwiska do jakiegoś polskiego wzorca odmiany. A zatem:

- Dębrowska (jak przymiotnik: np. ciekawska) – Dębrowskiej (ciekawskiej); Pacuła (jak rzeczownik: np. buła) – Pacuły (buły);
- Paluchowa (przymiotnik: nowa) – Paluchowej (nowej);
- Nowak (rzeczownik: rak) – Nowaka (raka).

Wybór odpowiedniego wzorca odmiany zależy od:

1. płci właściciela nazwiska (zasady odmiany nazwisk żeńskich różnią się od zasad odmiany nazwisk męskich)
2. jego narodowości
3. zakończenia nazwiska.

Również nazwiska małżeństw, rodzin powinniśmy odmieniać. Prof. Jan Miodek (językoznawca) nieraz wyrażał oburzenie z powodu listów adresowanych do niego i jego żony: Państwo Teresa i Jan Miodek. Oczekiwał od nadawców, że napisz: Państwo Teresa i Jan Miodekowie; tak jak pisze się: państwo Makowscy, Nowakowie (a nie: Maria i Andrzej Nowak), Pietraszakowie (od: Pietraszak), Latowie (od: Lato), Langowie (od Lange). Profesor zastanawiał się, dlaczego chodzimy do Wandy i Stanisława Kowalików, ale gdy piszemy dedykację lub życzenia, wówczas często pojawia się: dla Wandy i Stanisława Kowalik – i zdecydowanie stwierdza, że poprawna jest forma: Kowalików. Jedynie w tekstach kierowanych za granicę proponował „rozbijać” małżeńską parę, np. na: Maria i Jerzy Kuncewicz, żeby nie wprowadzać adresatów w błąd.

Niestety, pisownia i odmiana znacznej grupy nazwisk sprawia nam kłopoty.

Zastanawiamy się, czy odmienia się nazwisko pani Matejko, czy powinniśmy napisać: pana Lato czy pana Laty, w jaki sposób odmienia się nazwisko pana Kalety, czy pan Kozioł powinien używać formy Kozła czy Kozioła; a pan Gołb – Gołbaczy Gołbąjak zapisywać nazwiska podwójne; które nazwiska obce odmienia się, a których nie odmieniamy, dlaczego piszemy: Disneya bez apostrofu, a Moore 'a z apostrofem.

Na cząstkę z tych pytań spróbuj odpowiedzieć w kolejnych artykułach tego cyklu.

W następnym odcinku przyjrzymy się nazwiskom e-skim.

Na zakończenie ciekawostka dotycząca zasady pisowni nazwisk Polaków – postaci historycznych.

Otóż nazwiska osób, które pojawiły się w dziejach Polski przed rokiem 1800, piszemy zgodnie z dzisiejszą ortografią, a więc: Mikołaj, Jan Zamojski (mając na myśli hetmana i kanclerza z XVI w.) oraz Andrzej Zamojski (kanclerz wielki koronny; 1716–1792), natomiast nazwiska postaci historycznych działających po roku 1800 piszemy zgodnie z ówczesną pisownią (obowiązującą, gdy dana postać żyła). Dlatego napiszemy: Władysław Stanisławski, Andrzej Zamojski (prezes Towarzystwa Rolniczego, który żył w latach: 1800–1874).

Barbara Ellwart